Budujemy fundament zaufania

Podstawą zaufania jest przekonanie, że można uzyskać konsens polityczny w ważnych dla społeczeństwa sprawach ponad podziałami politycznymi oraz że konsens ten będzie miał na celu dobro wspólne. Konsens jest zarówno celem jak i sposobem odbudowy zaufania. Celem jest zgoda oparta na kompromisie.

Imperatywem zatem jest oparcie wszelkich działań publicznych na dobrej woli, honorowaniu zobowiązań i prawa, przewidywalności, rzetelności, uczciwości, dialogu oraz gwarantując odrzucenie ryzyka krzywdy dla jakiegokolwiek obywatela (zgodnie z dobrem publicznym).

Od początku pandemii COVID-19 państwa, społeczeństwa i organizacje międzynarodowe globalnie skupiły się na ochronie zdrowia i życia ludzi w wymiarze biologicznym. Po doświadczeniu już prawie rocznym i w obliczu szansy na stworzenie odporności zbiorowej na tę chorobę konieczne jest zwrócenie uwagi także na jej psychologiczny i socjologiczny wymiar.

Pandemia COVID-19 od strony psychologicznej jest źródłem niestabilności, niepewności, lęku o siebie, o bliskich i o przyszłość. Zaś od strony społecznej problematyczne staje się zaspokojenie potrzeb akceptacji, przynależności, bezpieczeństwa, szacunku, doznawania emocji i przeżyć. Kwestią stała się także samotność i zamknięcie w środowisku nie zawsze sprzyjającym, a nieraz destrukcyjnym. Izolacja i konieczność zachowywania dystansu społecznego unaoczniły także, jak ważna dla ludzi jest pozytywna bliskość fizyczna i emocjonalna drugiego człowieka. Problemy te są istotne dla każdej grupy wiekowej bez wyjątku. Destrukcyjne działanie izolacji społecznej na zdrowie psychiczne ludzi oraz na relacje społeczne zauważane jest już w wielu państwach na świecie. Ogromnym problemem jest także nieprzewidywalność jutra pod względem możliwości zabezpieczenia środków do życia. Trudno dziś cokolwiek planować.

W Polsce opisane powyżej problemy nakładają się na bardzo niski poziom zaufania społecznego. Wskaźnik tego zaufania na poziomie 22% oznacza, że większość obywateli Rzeczypospolitej nie wierzy, że ludzie zachowują się z dobrą wolą, że honorują swoje zobowiązania, że unikają krzywdzenia innych, że działają w sposób

przewidywalny, rzetelny, nieegoistyczny i przemyślany oraz unikając działania na naszą szkodę. Nie ufamy także instytucjom publicznym, w tym rządowi, sądom, Trybunałowi Konstytucyjnemu, Sejmowi i Senatowi, mediom, partiom politycznym, a także partnerom biznesowym. Jesteśmy jednym z najbardziej nieufnych społeczeństw w Europie.

Bez uogólnionego zaufania społecznego nie sposób robić rzeczy razem, nie sposób działać w interesie publicznym. Zaufania tego nie można ustanowić rozporządzeniem ani kupić. Buduje się ono w długotrwałym i złożonym procesie społecznym. Jest zależne od rozciągniętego w czasie procesu historycznego formułującego wspólnotę obywatelską, w tym od doświadczeń regularnych, uczciwych, pozostających w zgodzie z normami, podjętymi zobowiązaniami i nastawionych na współpracę zachowań innych ludzi. Nie jest jednak tak, że dziś nie możemy zrobić nic. Przeciwnie szczególnie obecnie musimy podjąć działania.

Mamy bowiem przed sobą olbrzymie wspólne wyzwanie, czyli pokonanie pandemii COVID-19 poprzez wytworzenie odporności zbiorowej. Badania społeczne wskazują na wysoki odsetek Polaków, którzy nie chcą zaszczepić się przeciw COVID-19, co źle wróży realizacji tego wspólnego celu. Dlatego dziś wskazujemy na konieczność podjęcia działań, które z jednej strony pozwolą nam pokonać pandemię COVID-19, wzmocnić zaufanie społeczne i nie zbagatelizować psychiczno-społecznych skutków tej pandemii.

Proponujemy zatem:

• Przeprowadzenie akcji szczepień w sposób umacniający zaufanie społeczne. Włączenie w proces propagowania szczepień liderów społeczności lokalnej, grup najwyższego zaufania w tym ochotniczej straży pożarnej, środowisk uczelni wyższych oraz parafii. Mobilne punkty szczepień muszą wyjechać w Polskę, zaś szeroka akcja budująca wspólnotę dbającą o wszystkie grupy społeczne, gospodarkę i przedsiębiorców, powinna stanowić bazę codziennego przekazu w mediach. Dobre praktyki, pozytywne zachowania, wspólne działania powinny stać się fundamentem strategii szczepień. Zachowania ze strony środowisk opiniotwórczych pełne wrażliwości na społeczny aspekt tej sytuacji powinny być oczekiwane i wspierane przez media i przekazy w mediach społecznościowych.

• Opracowanie i wdrożenie polityki publicznej ukierunkowanej na budowę kapitału społecznego. Promowanie polityki publicznej opartej na wiedzy i faktach. Konieczne jest podjęcie działań *odgórnych,* aby wzmocnić działania *oddolne*. Polityka ta musi być uznana za horyzontalną przecinającą wszystkie inne polityki państwa.

• Mądre włączanie organizacji pozarządowych w proces polityki publicznej i realizacji zadań publicznych. Sieciowanie współpracy jako cel pośredni dystrybucji pieniędzy publicznych wzmacniających ich działanie powinno stać się motywem przewodnim decyzji władczych.

• Budowanie umiejętności współpracy od najmłodszych lat. Stosowanie na szeroką skalę uczenia poprzez współpracę. Rozwijanie wolontariatu i zaangażowania młodych ludzi we wspólnotowe sprawy w ich środowiskach. Rozwijanie rozumienia dobra wspólnego i interesu publicznego oraz odpowiedzialności za nie. Rozwijanie umiejętności weryfikacji informacji, dyskusji, kulturalnego spierania się i wypracowywania konsensusu.

• Zmiana modelu tworzenia prawa w kierunku uznania obywatela za podmiot i zaufania mu. Rząd i Samorząd muszą zaniechać kreowania ograniczeń wynikających z braku zaufania. Prawo ma korzystać z siły obywatela, jego odpowiedzialności i ufać mu w zakresie jego intencji.

• Budowane ramy zaufania muszą być otwarte na pluralizm zdań, w tym wśród ekspertów, ukierunkowane na realizację dobra wspólnego, oparte na poczuciu odpowiedzialności i jednoznacznie wykluczające wszelkie nadużycia destrukcyjne dla dobrego społeczeństwa (m.in. korupcja, klientelizm, nepotyzm, nadużycia władzy, kłamstwo).

Nie jest przesadą stwierdzenie, że nasze przetrwanie biologicznie zależy od tego, czy sobie zaufamy, czy obywatele zaufają rządowi i służbom medycznym, czy rząd i służby medyczne zaufają obywatelom i sobie nawzajem. Jest ono także uwarunkowane w tym, czy każdy obywatel, we władzy i poza nią, zrozumie powagę sytuacji i swoją odpowiedzialność. Naszą drogą ku przyszłości musi być zaufanie, solidarność, odpowiedzialność i konsens.

Warszawa, 21 stycznia 2021 r.

Artur Bartoszewicz, Władysław T. Bartoszewski, Czesław Bielecki, Antoni Dudek, Ziemisław Gintowt, Tomasz Grosse, Krzysztof Janik, Antoni Kamiński, Tomasz Krawczyk, Grzegorz Małecki, Katarzyna Obłąkowska, Marek Rojewski, Jan Stefanowicz, Przemysław Sypniewski, Wojciech Warski, Rafał Wierzchosławski.